JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Harjunen, Hannele

Title: Suomalaista lähiöelämää

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © Hannele Harjune, 2019

Rights: CC BY 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Please cite the original version:

Harjunen, H. (2019). Suomalaista lähiöelämää. J@rgonia, 17(34), 202-206.
http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201912165289

J@RGONIA
- ELEKTRONINEN JULKAISU
ISSN 1459-305X
Julkaisija: Helan tutkijat ry.
© Hannele Harjunen

34/2019 http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201912165289

Suomalaista lähiöelämää

Arvio teoksesta, Junnilainen, Lotta. *Lähiökylä: tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Vastapaino. 2019. 343 sivua. ISBN 978-951-768-04.

Hannele Harjunen

Suomen ensimmäiset lähiöt rakennettiin 1950–60-luvuilla edullisiksi kodeiksi työläisille. Lähiöt olivat haluttuja asuinpaikkoja, sillä ne sijaitsivat luonnon keskellä ja asunnot olivat tilavia ja nykyaikaisin mukavuuksin varusteltuja. Usein lähiöön muutto merkitsi asumisolojen kohentumista sähköineen, vesijohtoineen ja kylpyhuoneineen. Lähtökohdat lähiöasumiselle olivat siis positiiviset. Tästä huolimatta, jo pian ensimmäisten lähiöiden valmistumisen jälkeen, lähiöihin alettiin suhtautua epäluuloisesti ja julkisessa keskustelussa niiden asukkaista alettiin olla huolissaan. Huolen aiheina ovat olleet oletetut yhteisöllisyyden ja tekemisen puute, asukkaiden sosiaalinen eristyneisyys ja lähiöissä oletetusti valloillaan olleet sosiaaliset ongelmat kuten juopottelu, ja erityisesti tietyt ihmisryhmät kuten yksinhuoltajat tai nuoret. Monilta osin huolenaiheet ovat pysyneet samoina kautta vuosikymmenten, kuten Lotta Junnilainen sosiologian väitöskirjassaan *Lähiökylä: tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta (2019)* osoittaa.

Lotta Junnilainen on tutkimuksessaan kiinnostunut lähiöistä ja lähiöiden asukkaista, mutta ei lähesty heitä ongelmana tai ole heistä huolissaan. Junnilaista kiinnostavat ne mekanismit, jotka tuottavat näitä edellä mainittuja käsityksiä ongelmallisista paikoista ja vääränlaisista ihmisistä. Hän kuvaa tutkimuksessaan eriarvoisuutta ja yhteiskunnan sosiaalisen eriytymisen muovaamaa sosiaalista elämää ja yhteisöllisyyttä, jota ulkopuoliset eivät välttämättä ymmärrä. Samalla hän pyrkii löytämään välineitä ymmärtää tätä yhteisöllisyyttä ja sen rakentumista eriarvoisuuden leimaamilla alueilla. Luokka ja sen tekeminen skeggsiläisessä merkityksessä (tästä jäljempänä) ovat Junnilaisen tutkimuksen ytimessä.

Junnilaisen työ jatkaa suomalaista sosiologisen lähiötutkimuksen perinnettä. Ensimmäisten suomalaisten lähiösukupolvien elämää tarkasteltiin varsin tuoreeltaan jo 1980-luvun alkupuolella. Esimerkiksi Matti Kortteisen *Lähiö* (1982), ja Pekka Sulkusen ja kumppaneiden *Lähiöravintola* (1985) ovat alan klassikoita. Sittemmin lähiötutkimus on vakiintunut osaksi aluetutkimusta ja kaupunkisosiologista tutkimusta. Lähiöitä on vuosien varrella tutkittu esimerkiksi kaupunkisuunnittelun (Hankonen

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

1994), lähiöitä koskevan uutisoinnin muutoksen (Roivainen 1999) ja lähidemokratian ja osallistumisen näkökulmista (Luhtakallio ja Mustaranta 2017).

Lähiöt ovat olleet laajenevan kulttuurisen mielenkiinnon kohteita Suomessa viime vuosikymmenenä. Tästä esimerkkeinä voidaan pitää vaikkapa Suomalaisen kirjallisuuden seuran 2016–2017 järjestämää lähiölapsuusmuistojen keräystä, erilaisten paikallisten lähiöfestivaalien viriämistä tai lähiökuvausten yleistymistä taiteessa, esimerkiksi valokuvauksessa ja kaunokirjallisuudessa. Hiljattain ilmestyneet Noora Vallinkosken *Perno Mega City* (2018), joka sijoittuu 1980–90-luvuille, ja Hanna-Riikka Kuisman nykyaikaan sijoittuva romaani *Kerrostalo* (2019) piirtävät esiin monille tunnistettavaa kuvaa lähiöelämästä. Vallinkosken kirja onnistui tyypittelemään lähiön asukkaita siinä määrin, että siitä tehtiin jopa rikosilmoitus. Jotkut kuvatun lähiön asukkaista olivat tunnistavinaan itsensä kirjasta.

2010 –luvulla uudelleen herännyt kiinnostus lähiöihin on kaivattu kehityssuunta. Vaikka lähiöissä on kasvanut jo monta sukupolvea ja lähiöt ovat olleet ja ovat satojentuhansien suomalaisten koteja, ne ovat olleet hämmästyttävän näkymättömiä sekä julkisessa keskustelussa että osana ihmisten henkilökohtaisia elämänkertomuksia. Lähiöt eivät ole olleet paikkoja, jotka olisi kerkeästi tai ylpeästi mainittu, kun puhutaan kotipaikasta tai alkuperästä. Niitä on ehkä pidetty historiattomina ja identiteetittöminä välitiloina, joiden merkitystä asujilleen ei ole pidetty kovinkaan suurena tai ainakaan positiivisena. Kokemus lähiössä asumisesta on ehkä jopa pyritty häivyttämään omasta henkilöhistoriasta. Tämä johtunee siitä, että lähiöihin ja niiden asukkaisiin liitetyt ennakkoluulot stigmatisoivat lähiön asukkaita edelleen, kuten myös Junnilainen väitöskirjassaan osoittaa.

Junnilaisen tutkimus osoittaa virheellisiksi käsitykset lähiöstä paikkana, jolla ei ole asujilleen merkitystä. Lähiöt ovat asujilleen merkityksellisiä paikkoja. Asukkaat muokkaavat niiden sosiaalisia ja kulttuurisia käytäntöjä, ja kulttuuriset käytännöt muokkaavat vastavuoroisesti asukkaita. Lähiön asujien ja paikkojen välinen suhde muokkautuu keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Junnilainen tarkastelee lähiöelämää 2000-luvun kontekstissa 1990-luvun laman ja rakennemuutoksen jälkeisessä Suomessa aikana, jolloin lähiöt alkoivat hänen mukaansa eriytyä ja eriarvoistua. Alkujaan lähiöissä asui pääasiassa työssä käyvää työväenluokkaista väkeä ja erityisen paljon lapsiperheitä. Nyt työttömyysaste on monissa vanhoissa työväenluokkaisissa lähiöissä korkea, lapsiperheitä on vähemmän ja asujaimisto on moninaistunut maahanmuuttajien lukumäärän lisäännyttyä.

Junnilainen lähestyy lähiöitä suomalaisen yhteiskunnan eriarvoistumis- ja kaupunkien eriytymiskehityksen näyttämöinä tai kuten hän itse sanoo, *eriarvoistumisen tiivistyminä*. Junnilaisen mukaan eriarvoistumista tehdään ja ylläpidetään lähiöissä. Junnilaisen lähestymistapana on tarkastella lähiöiden elämää erityisesti sosiaalisina ja kulttuurisina käytäntöinä, jotka ilmenevät asukkaiden keskinäisissä ja ulkopuolisten kanssa käydyissä vuorovaikutustilanteissa. Asukkaiden näkemykset, muistot, tunteet ja tulkinnat lähiöstä tuottavat paikkaa osana arkisia käytäntöjä (s. 34). Ne määrittelevät sen myös suhteessa ulkomaailmaan tai lähiön menneisyyteen.

Kiinnostuksen kohteena ovat lähiöiden asukkaiden keskinäiset suhteet ja ne erilaiset yhteiskunnalliset rakenteet ja mekanismit, voisi sanoa vuorovaikutukselliset valtasuhteet, jotka piirtävät eriarvoisuuden näkyviin ja edelleen tuottavat sitä. Junnilainen osoittaa työssään kiinnostavasti, miten esimerkiksi alueen ulkopuolelta sen elämää kehittämään lähetetyt hyvää tarkoittavat toimijat päätyvät rakentamaan ja uusintamaan eriarvoisuutta, koska he eivät ymmärrä alueen historiaa ja sen asukkaiden keskinäisiä suhteita ja niiden merkityksiä. Junnilainen kirjaakin tavoitteekseen tarjota välineitä ymmärtää yhteisöllisyyttä ja sen rakentumista eriarvoisuuden leimaamilla alueilla (s. 15).

Tutkimuskohteena Hallakumpu ja Routala

Junnilaisen tutkimuskohteena on kaksi vuokratalolähiötä kahdessa eri suomalaisessa kaupungissa. Tutkitut lähiöt hän on nimennyt Hallakummuksi ja Routalaksi. Lähiöiden uudelleen nimeämisen motiivina on ollut paitsi varmistaa, ettei tutkimus leimaa tiettyjä alueita, myös välttää tutkimuksen tulkitseminen vain tiettyjen paikkojen kuvauksena.

Kirja jakautuu johdantoon, seitsemään käsittelylukuun ja johtopäätöksiin. Lisäksi mukana on kaksi tutkimusprosessia valottavaa liitettä. *Johdannossa* Junnilainen kuvaa lyhyesti tutkimuskohteen ja tutkimustehtävänsä. Ensimmäisessä luvussa *Sosiaalinen elämä lähiössä* esitellään tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja kytkökset suomalaiseen elämäntapatutkimukseen ja kaupunkisosiologian perinteeseen. Tutkimuksen toteutusta ja aineistoja käsitellään kirjan luvussa kaksi: *Etnografinen tutkimus Hallakummussa ja Routalassa,* mutta ne kuvataan perusteellisemmin kirjan lopun liitteissä 1 (Tutkimuksen toteutus ja aineistot) ja 2 (haastattelurunko). Tämä valinta tekee kirjasta varmasti lähestyttävämmän ja luettavamman etenkin ei-akateemiselle yleisölle.

Junnilainen osallistui Hallakummun ja Routalan päivittäiseen elämään yhteensä viiden vuoden ajan. Hallakummussa, joka sijaitse pääkaupunkiseudulla, missä tutkija itsekin asui, hän vieraili säännöllisesti. Etäämpänä sijaitsevassa Routalassa hän asui kenttätöiden aikana kuusi usean viikon jaksoa. Hän vietti aikaa ja tapasi asukkaita lähiöiden keskeisillä julkisilla tapaamispaikoilla kuten lähiöpubissa, asukastiloissa, koulussa ja ulkotiloissa, mutta myös heidän kodeissaan. Hän havainnoi, haastatteli asukkaita ja osallistui paikallisiin virkistystapahtumiin ja asukastilaisuuksiin (s. 45–46). Lähiökylä, Lotta Junnilaisen antama nimi tälle asuinympäristölle, pohjaa informanttien omaan haastattelupuheeseen ja ymmärrykseen lähiöstä kylämäisenä yhteisönä. ”Lähiökylä” kuvastaakin hyvin lähiön kylämäistä sosiaalisen vuorovaikutuksen tapaa. Kylämäisyys piirtyy esiin erityisen selvästi luvussa viisi: *Avun ja tiedon verkostot,* jossa Junnilainen kuvaa lähiön epävirallisia naapuriavun ja tiedonkulkeutumisen (juoruilun) mekanismeja ja niiden merkityksiä asukkaille.

Luokkakeskustelu, joka kiinnittyy erityisesti brittiläisen sosiologi Beverley Skeggsin ajatteluun, on esillä läpi koko teoksen. Se on yksi Junnilaisen tutkimuksen kantava teoreettinen tulokulma. Skeggsin mukaan luokkaa tehdään aktiivisesti arjessa lukuisin eri tavoin esimerkiksi ryhmän rajat määrittelemällä, tietyt yksilöt tai ryhmät leimaamalla. Luokan tekemisessä on kyse vallasta. (Esimerkiksi Skeggs 2014). Kirjan luvussa kolme: *Samanarvoisten ihmisten kylä* Junnilainen osoittaa, miten luokkaa

eletään ja miten luokka tulee eläväksi lähiössä. Lähiöiden asukkaat itse korostavat lähiössä asumisen etuna kokemusta samanarvoisuudesta, joka yhdistyy juuri luokka-asemaan ja siitä kumpuavaan ymmärrykseen. Keskeisiä ovat moraaliset eronteot suhteessa sosiaalisessa hierarkiassa ylempänä tai alempana oleviin: ollaan skeggsiläisittäin kunniallisia, mutta ei ”kermaperseitä”.

Kirjan loppupuolella luokan rinnalle nousee merkityksellisenä erottelevana tekijänä myös etnisyys ja erityisesti etninen ”valkoisuus”. Suurin osa tutkittujen lähiöiden asukkaista ja myös informanteista kuului valtaväestöön. Junnilaisen mukaan 15–25% asukkaista oli vieraskielisiä. Muut kuin valtaväestöön kuuluvat näkyivät julkisessa tilassa valtaväestöä vähemmän (s. 47–48), eikä heille ollut näissä lähiöissä tarjolla erityisiä tiloja tai palveluita. Valtaväestö ja vähemmistöt pysyttelivät pääasiassa erillään. Valtaväestö määritteli miten Hallakummussa tai Routalassa eletään. Keskustelun etnisyydestä olisi voinut nostaa kirjassa käsittelyyn jo varhemminkin. Nyt etnisyyden tarkempi käsittely tulee mukaan luvussa kuusi. *Kylän rajat*, jossa käsitellään lähiön toisia, niitä jotka eivät ole ”meitä”, oikeita, ”samanarvoisia” hallakumpulaisia tai routalalaisia. Samanarvoisuus yhdistyy joidenkin lähiöiden asukkaiden mielissä samanlaiseen etniseen taustaan. Kyseessä on rajanveto toisiin ja meihin, rajanveto joka rakennetaan samankaltaisuudesta ja valkoisesta suomalaisuudesta suhteessa muuhun maailmaan, erityisesti maahanmuuttajiin, joiden vaikutuksesta lähiökylä ei ole enää niin kuin ennen.

Lähiökylässä risteävistä eroista ja niille annetuista merkityksistä lähiökylässä olisi mielellään kuullut ja lukenut enemmän. Kirjaa lukiessa sukupuolentutkijan huomion kiinnittää erityisesti se, että sukupuoli ja sukupuolen vaikutus ovat tutkimuksessa varsin näkymättömiä. Esimerkiksi aluemaantieteellisistä tutkimuksista tiedetään, että miehet ottavat ja hallitsevat usein julkista tilaa ja naiset kokevat sekä julkisen että fyysisen tilan ottamisen rajoitteet. Olisi ollut mielenkiintoista tietää enemmän lähiöiden sukupuolittuneista merkityksistä ja käytännöistä vaikkapa juuri julkisen tilan ottamisen ja käytön suhteen. Mitkä ovat naisten paikat lähiössä, entä maahanmuuttajanaisten?

Viimeisessä käsittelyluvussa *Ongelmalähiöitä, ongelmaihmisiä* Junnilainen tarttuu sitkeästi elävään käsitykseen ongelmalähiöistä, joissa asuu eri tavoin ongelmaisia asukkaita. Yksi lähiöelämän ongelmallisimmista puolista on se, että se stigmatisoi asukkaansa. Tästä on itsellänikin omakohtaista kokemusta. Asuin kouluvuoteni kotikaupunkini pahamaineisimmassa lähiössä. Junnilaisen esiin nostamat lähiöasukkaisiin ja lähiöelämään liittyvät stereotypiat ovat varsin tuttuja. Yhä edelleen ihmisten kuullessa missä vietin nuoruuteni, seuraa poikkeuksetta kiinnostunutta hämmästelyä. Olen yksi niistä, jotka pääsivät pois ”sieltä”. Kuitenkin lähiöt, sekin jossa itse asuin, voivat olla asujilleen hyviä, mielekkäitä ja haluttuja asuinpaikkoja.

Junnilainen osoittaa, että luokka on usein ollut lähiöiden ja lähiöasukkaiden ongelmalliseksi määrittelyn ytimessä. Lähiöihin liitetyt ongelmat näyttäytyvätkin usein ulkopuolisten moraalisena huolena työväenluokan/nuorten/maahanmuuttajien oletetusta elämäntavasta ja tilasta, joka poikkeaa normiksi mielletystä keskiluokkaisesta elämäntavasta. Tähän Junnilainenkin kiinnittää työssään oivaltavasti huomiota. Asumisen, osallistumisen ja auttamisen normit ovat useasti kovin keskiluokkaisia. Silloin saattaa käydä niin, että lähiöiden sosiaaliset ja kulttuuriset

käytännöt ja niiden mahdolliset voimavarat jäävät tunnistamatta ja ulkopuolelta tulevat kehittämisaloitteet näyttäytyvät sisällöltään sisällyksettömiltä ja epäkiinnostavilta.

Junnilaisen työ on kiinnostava lisä maineikkaan suomalaisen sosiologisen lähiötutkimuksen jatkumoon. Junnilainen onnistuu hyvin asettamassaan tehtävässä tarjota välineitä ymmärtää yhteisöllisyyttä ja sen rakentumista eriarvoisuuden leimaamilla alueilla. Lähiökylä avaa ja auttaa ymmärtämään lähiöelämän erityispiirteitä ja purkaa myös niihin liittyviä myyttejä. Tämän lisäksi Junnilaisen ilmaisu on selkeää ja lähestyttävää. Kirjaa voi suositella niin opiskelijoille, tutkijoille kuin suomalaisen eriarvoistumiskehityksen käytännöistä kiinnostuneille.

Hannele Harjunen, YTT, Dosentti. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Kirjallisuus

Hankonen, Johanna. 1994. *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta.* Tampere: Gaudeamus.

Kortteinen, Matti. 1982. *Lähiö: tutkimus elämäntapojen muutoksesta.* Helsinki: Otava.

Kuisma, Hanna-Riikka. 2019. *Kerrostalo*. Helsinki: Like.

Luhtakallio, Eeva & Maria Mustaranta. 2017. *Demokratia Suomalaisessa lähiössä.* Helsinki: Into-kustannus.

Roivainen, Irene. 1999. *Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona.* Helsingin kaupunki, Tietokeskus.

Skeggs, Beverley. 2014. *Elävä luokka.* Tampere: Vastapaino.

Sulkunen, Pekka, Pertti Alasuutari, Ritva Nätkin& Merja Kinnunen. 1985. *Lähiöravintola.* Helsinki: Otava.

Vallinkoski, Noora. 2018. *Perno Mega-city : Lähiöromaani*. Jyväskylä: Atena.